

Vesistötermistöä:

A

A-klorofylli: kasvien viherhiukkasessa sijaitseva yhteyttämiseen osallistuva pigmentti, erityisesti kesän a-klorofyllipitoisuutta käytetään vesistön rehevöitymisasteen mittarina

Alkaliniteetti: emäksisten yhdisteiden kokonaismäärä vedessä. Mittaa veden kykyä vastustaa pH-muutoksia, kun siihen lisätään happoa. Yksikkö on millimoolia litraa kohti (mmol/l). Vesistöt, joissa alkaliniteetti on alhainen, ovat herkempiä happamoitumiselle.

Alusvesi: Pohjan läheinen vesi, jonka erottaa pintavedestä harppauskerros.

E

Ekologinen tila luokittelu: EU:n vesipuitedirektiivin ohjeistuksen ja Suomen lainsäädännön mukaan pintavesien tulisi olla hyvässä ekologisessa tilassa vuoteen 2015 (2020) mennessä. Tämän vuoksi ympäristöhallinto on laatinut pintavesien luokittelujärjestelmän, jossa huomioidaan vesistön kasviplankton, vesikasvit, pohjaeläimet, kalat ja veden fysikaalis-kemialliset tekijät (erityisesti a-klorofylli- ja kokonaisfosforipitoisuus). Luokittelujärjestelmä on viisiportainen, luokat ovat: erinomainen, hyvä, tyydyttävä, välttävä ja huono. Kaikista vesimuodostumista ei ole yhtä kattavasti tietoa eri osamuuttujista (veden laadusta ja biologisista tekijöistä). Saatavilla olevan tiedon perusteella laaditaan kokonaisarvio vesistön ekologisesta tilasta.

F

Fosfori: Fosforilla on monia esiintymismuotoja, mutta vesistöissä eniten seurataan kokonaisfosforipitoisuutta, joka nimensä mukaisesti mittaa vedessä olevan fosforin kokonaismäärän. Fosfori on sisävesissä yleensä minimiravinne, joka rajoittaa perustuotantoa. Tämän vuoksi fosforipitoisuus on tärkeä vesistön rehevyyden arvioinnissa. Kokonaisfosforipitoisuus ilmoitetaan yleensä mikrogrammaa litrassa ($\mu\text{g/l}$).

H

Hajakuormitus: kuormituksen lähdettä ei voida tarkasti määrittää. Kuormitus on peräisin mm. pelloilta, karja- ja metsätaloudesta tai haja-asutuksesta vrt. pistekuormitus.

Happamoituminen: veden pH taso laskee, monelle eliölle suotuisa pH 6,0-8,0. PH:n lasku johtaa mm. lajirikkauden vähenemiseen ja myrkyllisten aineiden liukenemiseen pohjasta.

Happipitoisuus ja hapenkylästysaste: happipitoisuus mittaa vedessä olevan liukoisen hapen määrää. Sen yksikkö on O_2 mg/l. Hapen määrä vedessä on riippuvainen lämpötilasta. Happea liukenee kylmään veteen enemmän kuin lämpimään veteen. Hapenkylästysaste kertoo vedessä olevan hapen määrän suhteutettuna siihen miten paljon kyseisen lämpöisen veden pitäisi sisältää happea. **Hapen ylikylästyneisyydestä** puhutaan silloin kun hapen kylästysaste vedessä on yli 100 %. Ylikylästyneisyyttä aiheuttaa mm. runsas levätuotanto pintavedessä.

Harppauskerros: horisontaalinen syvyyskerros, jossa pH tai suolapitoisuus muuttuvat nopeasti

Humusaine: valuma-alueelta tai vesistön omasta tuotannosta peräisin olevaa orgaanista (eloperäistä) ainetta, joka värjää veden ruskeankellertäväksi. Runsaana happamoittaa vesistöä.

K

Kasviplankton: yleensä pintavedessä esiintyvät mikroskooppisen pienet planktonlevät

Kemiallinen hapenkulutus: mittaa vedessä olevien kemiallisesti hapettavien orgaanisten (eloperäisten) aineiden määrää. Runsaan valuman aikaan tai valuma-alueen humusvaikutuksesta kemiallinen hapenkulutus vesistöissä nousee.

Kevätkierto: veden talvikerrostuneisuuden (harppauskerroksen) murtuminen pintaveden lämmittäessä riittävästi keväällä. Kun pintaveden ja alusveden lämpötilaero on enää hyvin pieni, tuulet sekoittavat koko massan. Sekoittunut vesi on fysikaalisilta ominaisuuksiltaan tasalaatuista. Alusveden happivarastot saavat täydennystä hapekkaasta pintavedestä.

L

Laskeuma: ilmaperäinen kuormitus

Luonnonhuuhtouma: ilman ihmistoimintaa valuma-alueelta vesistöön päätyvä kuormitusta

Lämpötilakerrostuneisuus: vesimassan kerrostuminen, meillä järvissä talvella ja kesällä. Talvella kylmempi vesi on pinnalla ja lämpimämpi vesi pohjalla. Kesällä tilanne on päinvastainen. Lämpötilakerrostuneisuus murtuu kevät ja syyskierron aikana, kun lämpötilaerot pinnan ja pohjan välillä tasoittuvat ja tuulet pääsevät sekoittamaan koko vesimassan. Veden kerrostuneisuuden aikana pohjan läheinen vesi ei saa happitäydennystä pintavedestä ja happitilanne heikkenee pohjan läheisessä vedessä. Mikäli happea on vähän se saattaa loppua kokonaan pohjan läheltä, jolloin vesistö alkaa oireilla muillakin tavoin.

P

Perustuotanto: kasvien tuottama eloperäinen aines

Pistekuormitus: yhdestä tarkasti määritettävissä olevasta lähteestä peräisin kuormitus, esim. jätevedenpuhdistamolta vrt. hajakuormitus

Pohjaeläin: pohjalla elävät selkärangattomat eläimet, useiden hyönteisten toukkavaihe vedessä. Kuuluu yhteen seurattavista ekologisista muuttujista, joiden perusteella arvioidaan vesistön tilaa

R

Rehevöityminen: vesistön ravinnepitoisuuden kasvu ja sen seurauksena mm. levähaitat ja veden samentuminen

S

Sameus: sameusarvo kuvaa vedessä esiintyvää sameutta, sen yksikkö on FTU. Sameutta vesistössä lisäävät mm. kevättulvien ja sateiden mukana vesistöön päätyvä aines sekä levähaitat.

Sisäinen kuormitus: vesistön sisäistä ravinnekuormitusta, niukassa tai hapettomassa tilassa voi tapahtua ravinteiden liukenemistä pohjasedimentistä ja palautumista takaisin kiertoon

Sähkönjohtokyky: vedessä olevien liuenneiden suolojen määrä. Sisävesissä sähkönjohtokykyä lisäävät mm. natrium, kalium, magnesium, kloridit ja sulfaatit.

Syyskierto: veden kesäkerrostuneisuuden murtuminen pintavesikerroksen alkaessa kylmetä. Kun pintaveden ja alusveden lämpötilaero on enää hyvin pieni, tuulet sekoittavat koko massan. Sekoittunut vesi on fysikaalisilta ominaisuuksiltaan tasalaatuista. Myös alusveden happivarastot saavat täydennystä hapekkaasta pintavedestä.

T

Typpi: veden koko typenmäärä ilmoitetaan kokonaistyyppipitoisuutena, joka sisältää kaikki typen esiintymismuodot. Typpi on pääravinne, joka rajoittaa perustuotantoa yhdessä fosforin kanssa. Typpeä tulee vesistöihin jäte-, valuma- ja sadevesien mukana. Valuma-alueen peltovaltaisuus lisää typpikuormitusta vesistöön. Kokonaistyyppipitoisuus ilmoitetaan yleensä mikrogrammaa litrassa ($\mu\text{g/l}$).

V

Valuma-alue: alue, jolta esim. järvi saa kaiken sateen kautta tulevan vetensä. Rajoittuu vedenjakajaan eli korkeaan maa-alueeseen, joka määrittää kumpaa vesistöä kohti vesi valuu

Vesistöalue: suurikokoinen valuma-alue

Väri: veden väri kuvaa veden ruskeutta eli Suomen järvissä lähinnä eloperäisen humusaineen määrää vedessä. Väriarvot ovat vesistölle tyypillisiä ja niiden mukaan vesistöjä voidaan luokitella mm. runsas- ja vähähumuksisiin sekä kirkkaisiin vesistöihin. Väriarvon yksikkö on mg Pt/l.